Навчальна дисципліна: (вибіркова)

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ Й ПАТРІОТИЗМУ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ НА ПРИКЛАДІ ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Вид навчально-методичного забезпечення:

Силабус курсу

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальності 014 Середня освіта

предметної спеціальності

014.01 Середня освіта (українська мова і література)

та інших спеціальностей

Освітня програма **«Середня освіта (Українська мова і література)», «Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)» та інші ОПП**

Рік навчання: ІІ, Семестр:
Кількість кредитів: 3

Викладач: д. філ. наук, професор **Новиков Анатолій Олександрович**
Контактна інформація: **anatoliy14208@ukr.net**
Тел.моб. **0669876753**

Кількість часу на вивчення

Лекцій	12
Практичних занять	18
Самостійна робота студента	90
Форма контролю	залік

Опис дисципліни

Одним із важливих завдань педагогічних університетів є виховання національної свідомості й патріотизму в майбутнього вчителя. Адже саме від учителя багато в чому залежить якість молодого покоління, яке незабаром буде працювати на користь нашої держави, захищати її від ворога, стане біля її керма. Особлива місія в цьому річищі покладається на вчителів усіх освітніх галузей, і української мови і літератури зокрема, які є носіями віковічних духовних цінностей.

Невичерпним джерелом національної свідомості й патріотизму є життя і творчість Олександра Довженка, який у своїх художніх фільмах та літературному доробку (кіноповістях, оповіданнях, п'єсах, публіцистичних творах) оспівав незбагненну красу рідної землі, висловив свою глибоку любов до рідного краю, акцентував на важливості вивчення героїчного минулого українського народу, закликав брати приклад з наших славетних предків, які не шкодували власного життя, захищаючи Вітчизну від загарбників.

Кінематографічна спадщина Довженка здобула світове визнання. Його фільми «Звенигора», «Арсенал», «Земля» мали успіх у європейського й американського глядача ще на початку 30-х років минулого ХХ ст., відразу після їх виходу в прокат. Особливою популярністю користується кінострічка «Земля». 1958 року на Всесвітній виставці у Брюсселі 117 найавторитетніших критиків і кінознавців із 26 країн світу назвали її серед 12 кращих художніх фільмів усіх часів і народів. А 2015 року Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) з нагоди свого 70-річчя та 120-річного ювілею світового кінематографа Довженкову «Землю» занесла до списку з п'яти фільмів, що мають складати Фестиваль світових шедеврів.

Широко відомий Довженко і як автор літературних художніх творів – кіноповістей, оповідань, п'єс, нарисів. Серед них «Україна в огні», «Повість полум'яних літ», «Зачарована Десна», «Поема про море», «Мати», «Відступник», «Потомки запорожців». Осібне місце в доробку митця належить «Щоденниковим записам», у яких із документальною достовірністю й небаченою сміливістю знайшла відображення не лише значна частина його власного життя, а й доба, в яку він жив.

Предмет навчальної дисципліни **–** життя і творчість Олександра Довженка, зокрема, його біографія, «Щоденникові записи», кіноповісті «Зачарована Десна», «Україна в огні», оповідання «Відступник» тощо.

Мета курсу – продовжити формування в здобувачів освіти національної свідомості й патріотизму на прикладі життя і творчості Олександра Довженка , акцентуючи на окремих сторінках його дитячих і юнацьких років, навчанні в Глухівському вчительському інституті, перебуванні в армії УНР, роботі в якості кінорежисера на Одеській і Київській кінофабриках, аналізуючи «Щоденникові записи», кіноповісті «Зачарована Десна» й «Україна в огні», оповідання «Відступник» тощо.

Курс «Виховання національної свідомості й патріотизму у майбутнього вчителя на прикладі життя і творчості Олександра Довженка» є невід'ємною складовою фахової освіти майбутніх висококваліфікованих професіоналів у галузі освіти. Він посідає важливе місце в контексті підготовки (у тому числі ідеологічної) вчителя української мови і літератури (середня освіта), а надто в умовах російсько-української війни.

Завдання курсу:

- сформувати уявлення в студентів про особливості розвитку українського кінематографу в добу сталінської диктатури;
- поглиблено вивчити важливі етапи життя і творчості Олександра Довженка;
- ретельно проаналізувати кіноповісті «Зачарована Десна» й «Україна в огні», а також найбільш яскраві сторінки «Щоденникових записів»;
- простежити паралелі поміж подіями, які описав у своїх кіноповістях, оповіданнях та «Щоденникових записах» Олександр Довженко, і злочинами російської армії на теренах України під час російсько-української війни в нашу добу;
- навчити здобувачів освіти аналізувати художні й документальні фільми та кіноповісті в їхній органічній єдності й окремо, удосконалити навички майбутніх учителів аналізувати інші літературні твори, зокрема оповідання і щоденники;
- прищепити майбутнім учителям гарний естетичний смак, відчуття гордості за свою країну і кращих національних митців;
- на прикладі життя і творчості Олександра Довженка поглиблювати у майбутніх вчителів почуття національної свідомості й патріотизму.

У результаті вивчення курсу студент набуває загальні і фахові компетентності, програмні результати навчання

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК. Знання основ гуманітарних наук, що сприяють розвитку загальної культури, здатності до вираження національної культурної ідентичності.

ЗК. Здатність застосовувати знання на практиці, результативно розв'язувати професійні задачі.

ЗК. Здатність до генерації нових ідей і варіантів розв'язання задач, до комбінування та експериментування, до оригінальності конструктивності, економічності та простих рішень.

ЗК. Здатність до рефлексії, самокритики, самооцінювання, моделювання власної траєкторії професійного розвитку та самовдосконалення.

Фахові компетентності (ФК):

ФК. Здатність орієнтуватися в тенденціях розвитку сучасної української літератури, уміння використовувати здобутки українського письменства для формування національної свідомості, культурного світогляду, ціннісних орієнтацій здобувачів освіти.

ФК. Здатність обґрунтувати, спланувати і виконати самостійне дослідження з української мови / української літератури / зарубіжної літератури з методикою та/або на межі предметних галузей з дотриманням норм академічної доброчесності.

ФК. Здатність розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.

ФК. Здатність професійно самовдосконалюватися, саморозвиватися.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН. Знає провідні тенденції розвитку сучасної української літератури, використовує здобутки українського письменства для формування національної свідомості, культурного світогляду, ціннісних орієнтацій здобувачів освіти.

ПРН. Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію; сприймати, створювати, аналізувати, оцінювати медіа тексти.

ПРН. Демонструє готовність до вдосконалення набутої під час навчання кваліфікації.

Навчальна дисципліна має виразне **професійне спрямування** і тісно пов'язана з іншими навчальними дисциплінами, які внесено до освітньо-професійних програм підготовки здобувачів вищої освіти.

Пререквізити: теоретичною базою вивчення курсу *«Виховання національної свідомості й патріотизму у майбутнього вчителя на прикладі життя і творчості О. Довженка»* є навчальні дисципліни «Фольклор», «Історія української літератури», «Історія та культура України».

Постреквізити: курс *«Виховання національної свідомості й патріотизму у майбутнього вчителя на прикладі життя і творчості О. Довженка»* скерований на поглиблене вивчення спадщини Олександра Довженка, а отже є не тільки важливим компонентом для формування професійних компетентностей здобувачів освіти, а й озброює їх знаннями, необхідними для виховання у школярів національної свідомості і патріотизму, що особливої ваги й актуальності набуває в умовах національно-визвольної війни українського народу у нашу добу.

Лекційна частина курсу передбачає вивчення здобувачами вищої освіти найяскравіших сторінок життя і творчості Олександра Довженка, починаючи з дитячих і підліткових років у Сосниці, що на Чернігівщині, до останніх років у Москві, а також «Щоденникових записів» та низки художніх творів, зокрема кіноповістей і оповідань – «Зачарована Десна», «Україна в огні», «Відступник» тощо.

Практичні заняття курсу спрямовані на закріплення теоретичних знань у процесі аналізу найяскравіших сторінок життя і творчості Олександра Довженка, а також його щоденника та низки художніх творів.

Зміст самостійної роботи за темами містить завдання різного типу: виголошення доповідей, підготовку рефератів, скерованих на висвітлення окремих періодів життя і творчості Олександра Довженка, читання текстів художніх творів, реферування першоджерел, опрацювання «Щоденникових записів», монографій та наукових статей тощо.

Методи навчання: словесні (лекція, бесіда, диспут), наочні (демонстрування, ілюстрування), практичні (аналіз текстів літературних творів, виконання інших завдань).

Основні поняття: життя і творчість Олександра Довженка, національна свідомість, патріотизм, колективізація, УНР, петлюрівець, розкуркулення, Голодомор, Друга світова війна, національно-визвольна війна, сталінізм, диктатура, німецькі нацисти, червона армія НКВС, політбюро.

Організаційні та навчальні обов'язки здобувачів освіти

- відвідувати лекції (очно / дистанційно (з використанням синхронних технологій дистанційного навчання)), опрацьовувати матеріали з використанням асинхронних дистанційних технологій навчання (Coogle Class);
- брати участь у практичних заняттях (очно, дистанційно (з використанням синхронних технологій дистанційного навчання)) в обговоренні теоретичних питань, виконанні колективних та індивідуальних завдань, тестуваннях тощо; виконувати завдання за планами практичних занять, опрацьовувати матеріали з використанням асинхронних дистанційних технологій навчання (Coogle Class);
- самостійно оволодівати теоретичним матеріалом окремих тем або питань за рекомендованою літературою, складати конспекти, виконувати завдання самостійної роботи різного рівня;
- вчасно виконувати завдання поточного, модульного контролю;
- у разі потреби звертатися за додатковою консультацією до викладача за змістом навчальної дисципліни;
- у випадку незгоди з отриманою оцінкою мати право на перезарахування тем;
- дотримуватися вимог та принципів академічної доброчесності.

Орієнтовна структура залікових кредитів
(денна форма навчання)

№ з/п	Тема	Орієнтовна кількість годин, відведених на:		
		аудиторні заняття		самостійну роботу (СР)
		лекції	практичні	
Модуль 1. **«Становлення генія: дитинство і юність Олександра Довженка»**				
1	Сосницький період Олександра Довженка	2	2	12
2	Довженко у Глухові	–	–	4
3	Учитель, петлюрівець, дипломат	2	2	4
Модуль 2. **«Довженко – художник і кінорежисер**				
4	Геній на роздоріжжі – харківський період Олександра Довженка	2	2	–
5	Довженко – кінорежисер	2	2	4
6	Під крилом кремлівського диктатора	2	–	6
7	Творча подорож на терени Західної України	2	–	6
8	Довженкова кіноповість «Україна в огні»	–	–	4
9	В умовах опали. Останні роки життя	2	2	–

Модуль 3. «Довженко – письменник»				
10	Концепти «Добро» і «Зло» в художньому світі Олександра Довженка	2	2	–
11	Образ України у творчій спадщині Олександра Довженка	2	–	4
12	Дискурс Другої світової війни в літературному доробку Олександра Довженка»	–	–	6
13	«Олександр Довженко в рецепції сучасної наукової думки» (колективна монографія; 2019)	–	–	10
Разом за семестр		**18/6**	**12/6**	**60/78**

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Довженко О. П. Щоденникові записи, 1939–1956 = Дневниковые записи. Харків : Фоліо, 2013. 879 с.
2. Довженко О. П. Твори : В 5-ти т. / О. П. Довженко ; передм. О. Гончара, приміт. К. Волинського, упоряд. Ю. Солнцева і Т. Дерев'янко. К. : Дніпро, 1983. Т. 1. 439 с.
3. Кошелівець І. Олександер Довженко : Спроба творчої біографії. Мюнхен : Сучасність, 1980. 428 с.
4. Курок О.І., Кузнецова Г. П., Новиков А. О., Троша Н. В. та ін. Олександр Довженко в рецепції сучасної наукової думки: колективна монографія / за ред. А. О. Новикова. Харків : ХІФТ, 2019. 416 с.
5. Новиков А. Довженко в контексті доби. *Збірник Харківського історико-філологічного товариства.* Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2019. Т.16. С. 59 – 70.
6. Новиков А. О., Гриневич В. Й., Привалова С. П. та ін. Вивчення творчості Олександра Довженка в школі : навчальний посібник / За ред. проф. А. О. Новикова. Харків: Основа, 2014. 144 с.
7. Новиков А. Концепти «добро» і «зло» в художньому світі Олександра Довженка. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.* Філологічні науки (літературознавство) : збірник наукових праць / за ред. О. С. Філатової. № 2 (16). жовтень, 2015. С. 197 – 202.
8. Новиков А. О. Геній на роздоріжжі: харківський період Олександра Довженка. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія: «Філологія» : збірник наукових праць. Випуск 41, том 1. Одеса, 2019. С. 51–55.
9. Новиков А. Довженко й Харків. *Український світ у наукових парадигмах* : Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Харків: ХІФТ, 2020.Вип. 7. С. 130 – 137.
10. Новиков А. О. З історії роду Марка Кропивницького. *Науковий потенціал дослідника*: філологічні та методичні пошуки: зб. наукових праць викладачів і студентів [випуск 8] / відп. редактор В. А. Каліш. Глухів : ГНПУ ім. О. Довженка, 2020. 340 с. С. 112 – 120.
11. Новиков А. О. Над чарівною Десною: сосницький період Олександра Довженка. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія: «Філологія» : збірник наукових праць. Випуск 40, том 1. Одеса, 2019. С. 50–53.
12. Новиков А. О. Олександр Довженко у Сосниці. *IX Довженківські читання* : Збірник наукових праць Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка / за ред. А. О. Новикова. Глухів: ГНПУ ім. О. Довженка. 2019. С. 39 – 45.
13. Новиков А. Образ України в творчій спадщині Олександра Довженка. *Наукові записки : зб. наук. праць.* Кіровоград : РВВКДПУ ім. В. Винниченка. Серія «Філологічні науки», 2013. Вип. 114. С. 247–253.
14. Новиков А. «Я України син…» (Нарис життя і творчості Олександра Довженка). *Дивослово*. 2021. № 4. С. 58 – 64.

15. Новиков А., Троша Н., Максимчук-Макаренко С. Літературні пріоритети Олександра Довженка : монографія / за ред. проф. А. О. Новикова. Суми : Видавництво Вінниченка Миколи Дмитровича, 2016. 212 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

16. Безручко О. В. Архівна спадщина Олександра Довженка : У 10-ти т. : монографія. К. : КиМУ, 2012. Т. 1. 2012. 209 с.
17. Безручко О. Справа-формуляр «Запорожець» : «І я горів у тому огні…» : монографія. К. : КиМУ, 2011. Т. 1. : «Перша хвиля» розсекречень. 214 с.
18. Безручко О. В. Невідомий Довженко. К. : Фенікс, 2008. 310 с.
19. Безручко О. В. Олександр Довженко : розсекречені документи спецслужб. К. : Сучасний письменник, 2008. 232 с.
20. Вовкочин Л. Ю. Творчість О. Довженка – невичерпне джерело формування громадянської гідності молоді : рекомендаційні матеріали для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів та викладачів і студентів ВНЗ / Л. Ю. Вовкочин. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. 68 с.
21. Довженко без гриму : Листи, спогади, архівні знахідки / упоряд. і коментар В. Агеєвої і С. Тримбача. К. : КОМОРА, 2014. 472 с.
22. Гриневич В. «Я народився і жив для добра і любові» : матеріали до вивчення «Щоденника» О. П. Довженка. *Українська література в загальноосвітній школі.* 2011. № 9. С. 17–22.
23. Гриневич В. Ще раз про «затемнені» сторінки з життя Олександра Довженка. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах України.* 2008. № 12. С. 5–9.
24. Кошелівець І. Про затемнені місця в біографії Олександра Довженка. *Дніпро*. 1994. № 9–10. С. 2–25.
25. Марочко В. І. Зачарований Десною : Історичний портрет Олександра Довженка. К. : Києво-Могилянська академія, 2006. 285 с.
26. Новиков А. О. Олександр Петрович Довженко. *Альманах університетської слави. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка* (*1874 – 2019)* / гол. ред. Курок О. І. Суми: ПВП «Видавничий будинок «Еллада», 2019. С. 46 – 55.
27. Попик В. Під софітами ВЧК-ДПУ-НКВС-НКДБ-КДБ : докум. оповідь за матеріалами архів. справи-формуляра на Довженка Олександра Петровича . Дніпро. 1995. – № 9 / 10. С. 21–59.
28. Полум’яне життя. Спогади про Олександра Довженка / упоряд. Ю. І. Солнцева ; ред. Л. М. Новиченко. К. : Дніпро, 1973. 719 с.
29. Попик В. Під софітами спецслужб / В. Попик. Київ : Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. 406 с.
30. Тримбач С. Олександр Довженко : Загибель богів. Ідентифікація автора в національному часо-просторі. Вінниця : ГЛОБУС-ПРЕС, 2007. 800 с.

Політика оцінювання

– Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Роботи, які подаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-10 балів). Перескладання модулів відбувається до завершення вивчення курсу.

– Політика щодо академічної доброчесності:

Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (у т. ч. із використанням мобільних пристроїв).

– Політика щодо відвідування:

Відвідування занять є обов’язковим компонентом оцінювання.

За об’єктивних причин (наприклад: хвороба, міжнародне стажування, дуальне навчання тощо) освітній процес може відбуватися в режимі онлайн (змішана форма навчання) за погодженням із деканатом та керівником курсу.

Оцінювання

Остаточна оцінка за курс розраховується так:

Види оцінювання	**Кількість балів**
Виконання практичних завдань – письмово	45
Підсумкова контрольна робота	35
Залік	20 0

Шкала оцінювання студентів:

ECTS	**Бали**	**Зміст**
A	90-100	відмінно
B	82-89	добре
C	74-81	добре
D	64-73	задовільно
E	60-63	достатньо
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
F	1-34	незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Відповідність шкал оцінювання
(національної та європейської (ECTS)

Оцінка ECTS	**Середньозважений бал, що формує інтервальну шкалу**	**Сума балів за 100 бальною шкалою**	**Національна оцінка**		
1	2	3	4		
A	4,75-5,00	90-100	5	Зараховано	*Відмінно* – високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями
B	4,25-4,74	82-89	4		*Добре* – достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями їх практичного впровадження
C	3,51-4,24	74-81	4		*Добре* – середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками
D	3,01-3,50	64-73	3		*Задовільно* – середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками
E	2,75-3,00	60-63	3		*Задовільно* – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього
FX	2,00-2,74	35-59	2	незараховано	*Незадовільно* – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни
F	0,00-1,99	1-34	2		*Незадовільно* – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок, що є підставою для повторного вивчення дисципліни